

Wyniki oceny pokroju zwierząt futerkowych hodowanych na polskich fermach objętych oceną wartości użytkowej i hodowlanej w latach 2010–2014

Jacek Zawiślak, Natasza Świącicka, Henryka Bernacka

Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy, Zakład Hodowli Owiec, Kóz i Zwierząt Futerkowych, ul. Kordeckiego 20, 85-022 Bydgoszcz

Wstęp

Dokonywana corocznie ocena pokroju (licencja) żywych zwierząt jest bardzo ważnym etapem pracy hodowlanej, prowadzonej na polskich fermach zwierząt futerkowych. Na podstawie eksterieru dokonuje się selekcji i wyboru zwierząt na materiał mateczny i ojcowski do stada podstawowego. Przez pokrój rozumiemy całokształt cech zewnętrznych zwierzęcia. Należą do nich zarówno zewnętrzna budowa ciała, jak i w przypadku zwierząt futerkowych właściwości okrywy włosowej (Kuźniewicz i Filistowicz, 1999). Najbardziej obiektywnie ocenianą cechą jest wielkość zwierzęcia, ponieważ określa się ją poprzez mierzenie u lisów lub ważenie u norek, jenotów i tchórzy, natomiast ocena właściwości okrywy włosowej jest w dużym stopniu uzależniona od subiektywnego podejścia oceniającego. Sędziowie starają się jak najrzetelniej przeprowadzać ocenę cech okrywy włosowej, gdyż ma to decydujący wpływ na efektywność selekcji. Wielu autorów podejmowało problem oceny pokroju w swoich publikacjach, jak np. Jakubczak (2007), Zawiślak i in. (2009) oraz Kubacki i in. (2010), potwierdzając niedoskonałości oceny zwierząt futerkowych.

W roku 2010 zmieniono istotnie zasady oceny fenotypu, dotyczące mięsożernych zwierząt futerkowych, przechodząc z oceny punktowej na literową (A, B+, B, C). Liczba ocenianych cech pozostała ta sama (cztery cechy: wielkość i budowa zwierzęcia, typ barwy, czystość

okrywy włosowej, jakość okrywy włosowej). Dla zwierząt roślinożernych nadal obowiązuje punktowa ocena pokroju. Przepisy hodowlane określają dokładnie liczbę i rodzaj ocenianych cech dla każdego gatunku zwierząt.

Celem pracy była analiza wyników oceny fenotypowej zwierząt futerkowych, objętych oceną wartości użytkowej i hodowlanej w latach 2010–2014, prowadzonej przez Krajowe Centrum Hodowli Zwierząt (KCHZ) w Warszawie.

Materiał i metody

Dane podstawowe pochodziły z publikowanych corocznie raportów pt. *Hodowla Zwierząt Futerkowych*, wydawanych przez KCHZ w Warszawie w okresie od 2011 do 2015 r. W analizowanym okresie (5 lat) ocenie fenotypowej poddano łącznie 244 862 zwierząt, w tym 186 776 zwierząt mięsożernych (158 579 norek, 17 878 lisów pospolitych, 9048 lisów polarnych, 773 jenotów i 498 tchórzy) oraz 58 086 roślinożernych (42 723 szynszyli, 13 122 królików i 2241 nutrii). Zwierzęta zostały ocenione przez sędziów licencyjnych w pełnej dojrzałości futrzarskiej. Wyniki oceny pokroju dla zwierząt mięsożernych (Wzorzec norek, lisów, jenotów i tchórzy, 2010) przedstawiono procentowo (zaokrąglając do pełnego procenta) dla czterech klas: A, B+, B i C, natomiast dla zwierząt roślinożernych, takich jak nutrie i szynszyle, w pięciu przedziałach punktowych (nutrie: 20–19, 18–

17, 16–15, ≤14, 0; szynszyle: 30–29, 28–27, 26–25, ≤24, 0) oraz dla królików w sześciu przedziałach punktowych (100–96, 95–93, 92–89, 88–85, ≤84, 0).

Dla zwierząt roślinożernych wartości na wykresach podano z dokładnością do jednej dziesiątej procenta, aby lepiej zobrazować niewielkie różnice wartości w najniższych przedziałach. Do sporządzenia wykresów wykorzystano program Excel 2007. Należy podkreślić, że na fermach ocenie fenotypowej jest poddawana tylko niewielka część zwierząt, więc prezentowane w niniejszej pracy wyniki pozwalają jedynie w bardzo dużym przybliżeniu zorientować się w poziomie hodowli w poszczególnych gatunkach zwierząt.

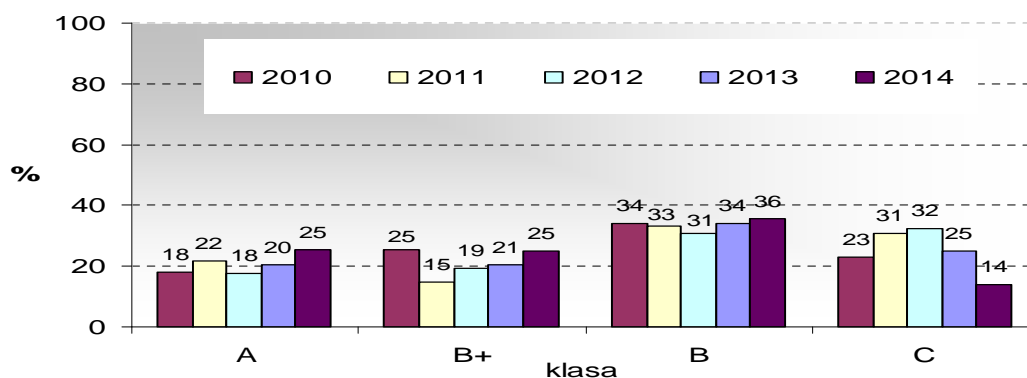
Wyniki i ich omówienie

Od ponad dziesięciu lat spośród wszystkich hodowanych na polskich fermach zwierząt futerkowych największy procent stanowią norki. W 2014 r. ich udział stanowił 71,7% (KCHZ, 2015) wszystkich hodowanych zwierząt futer-

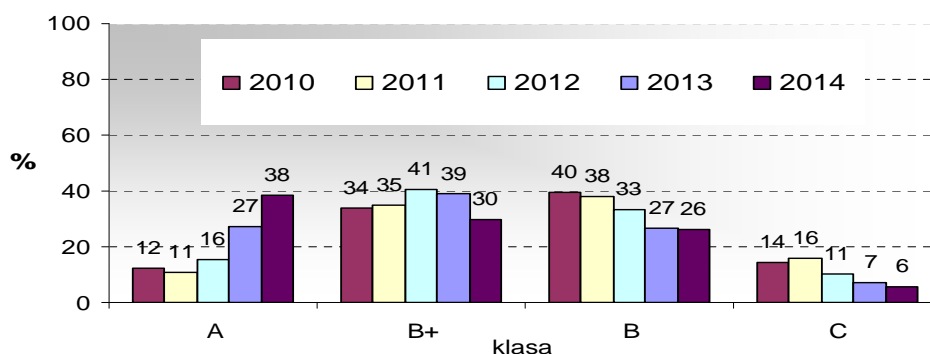
kowych, które były objęte oceną wartości użytkowej i hodowlanej, prowadzoną przez Krajowe Centrum Hodowli Zwierząt w Warszawie.

Z publikacji Jakubowskiego (2014) wynika, że produkcja skór norek w Polsce w 2013 r. na wszystkich fermach hodowlanych objętych oceną przez KCHZ oraz nie poddających się ocenie wyniosła około 10 mln sztuk. Na wykresie 1 przedstawiono wyniki oceny fenotypowej w ostatnich pięciu latach (2010–2014), na podstawie których widać, że największy procent stanowiły oceny w klasie B, których udział wahał się pomiędzy 31 a 36%. Osobniki z tej klasy charakteryzują się mniej harmonijnym wyglądem zwierzęcia, okrywa włosowa jest mniej sprężysta i jedwabista w porównaniu do klas A i B+, a także włosy pokrywowe nie całkowicie zakrywają włosy podszyciowe na zewnętrznej stronie ud.

Udział zwierząt w klasie A w latach 2010–2014 oscylował około 20%; obserwowano tylko nieznaczny wzrost powyżej tej wartości w 2011 i 2012 r. Zainteresowanie skórami tego gatunku nie maleje ze względu na ich trwałość, która w punktach wynosi 70 na 100 możliwych.

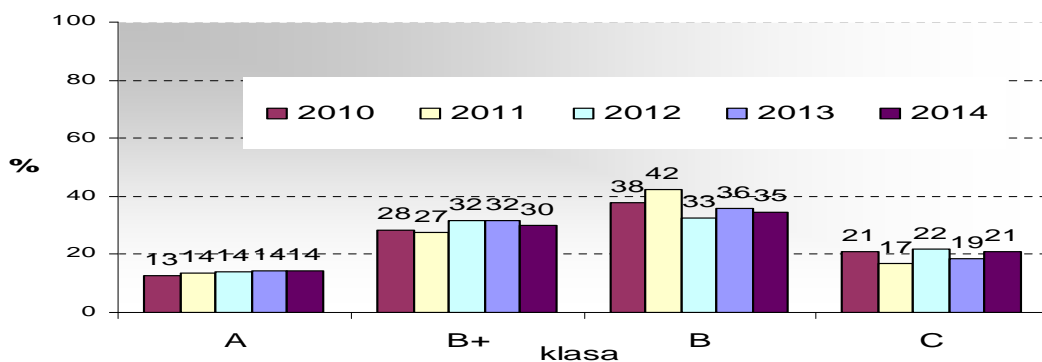
Wykres 1. Wyniki oceny pokroju norek
Fig. 1. Results of conformation evaluation of minks

Wykres 2. Wyniki oceny pokroju lisów polarnych
Fig. 2. Results of conformation evaluation of arctic foxes

Analiza wyników oceny fenotypowej lisa polarnego (wykres 2) wykazała korzystne tendencje, dotyczące wzrostu procentowego udziału ocen w klasie A (najwyższej), z jednoczesnym spadkiem ocen w klasie C (najmniej wartościowej). Zwierzęta z tej klasy nie powinny być pozostawiane do dalszej hodowli. Pozytywny jest także stosunkowo duży udział ocen w klasie B+.

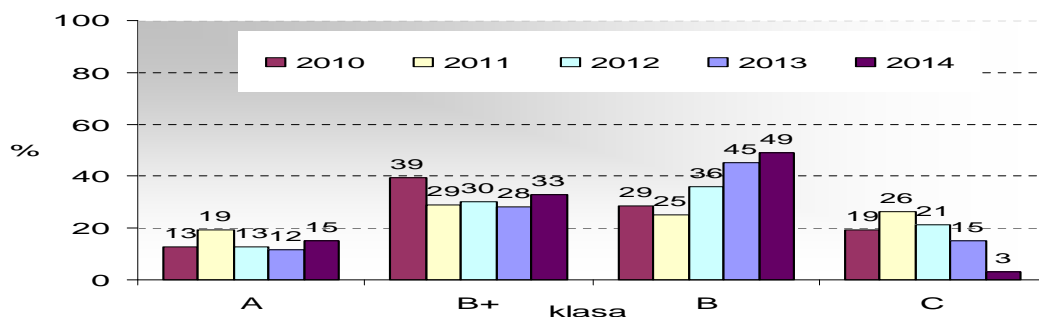
Skór lisów polarnych jest od dłuższego czasu niekorzystna. Oprócz malejących cen, bardzo niepokojąca jest także wielkość sprzedaży oferowanych skór, która np. w domu aukcyjnym w Helsinkach w 2015 r. wyniosła zaledwie 18%. Kupcy nie poszukują skór lisów polarnych dobrej jakości z przeznaczeniem na futra, lecz tańszych – na galanterię, obszycia i dodatki (Tuczowski, 2015).

Wykres 3. Wyniki oceny pokroju lisów pospolitych
 Fig. 3. Results of conformation evaluation of common foxes

Wyniki oceny fenotypu lisa pospolitego przedstawiono na wykresie 3. Analiza procentowego udziału ocen w poszczególnych klasach uwidoczniła wyraźnie, że najmniejszy udział mają oceny w najwyższej klasie A (od 13 do 14%), a największy, bo sięgający do 42% w klasie B. Nie jest to sytuacja zadowalająca dla hodowców, którzy powinni dążyć do jej odwrócenia, ponieważ zwiększenie ocen w klasie A

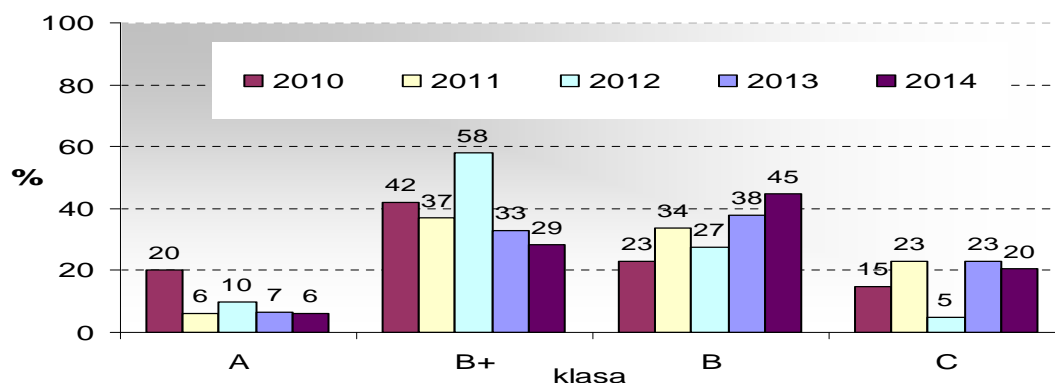
będzie się przekładać na lepsze jakościowo skóry, a co i za tym idzie na wyższe ceny uzyskiwane na aukcjach w międzynarodowych domach aukcyjnych. Skóry lisów pospolitych, podobnie jak lisów polarnych, także przeżywają światowy regres. Liczącymi się odbiorcami skór lisów pospolitych byli kupcy z Rosji, która w obecnej sytuacji gospodarczej nie jest zainteresowana zakupami produktów luksusowych.

Wykres 4. Wyniki oceny pokroju jenotów
 Fig. 4. Results of conformation evaluation of raccoon dogs

Wyniki oceny fenotypowej jenotów (wykres 4) wykazały, że największy udział procentowy mają zwierzęta w klasach B+ i B. Od 2011 r. widoczna jest korzystna tendencja, dotycząca systematycznego spadku udziału procentowego ocen w klasie C, który w 2014 r. kształtował się na poziomie 3%. Kubacki i in. (2010) wykazali, że masa ciała jenotów jest dodatnio skorelowana z typem barwnym, czystością okrywy włosowej i jakością okrywy włosowej

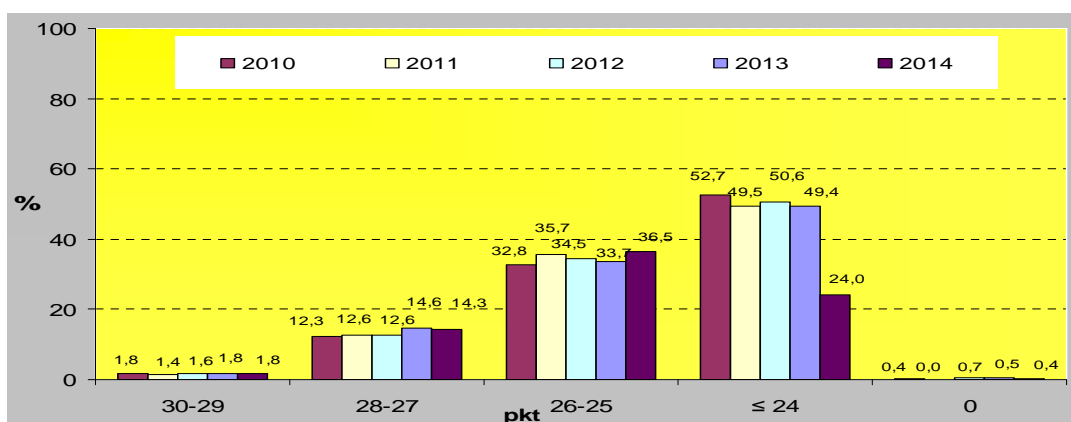
oraz ma istotny wpływ na łączną ocenę pokroju, czyli fenotyp. Jenoty na polskich fermach były zawsze gatunkiem, który był hodowany „obok” lisów. Praktycznie nie było ferm, w których hodowano wyłącznie jenoty. Obecnie w Polsce obserwuje się spadek ilości utrzymywanych jenotów, podobnie jak lisów. Przyczyniła się do tego nie tylko niska cena skór, która nie pokrywała kosztów produkcji, ale także olbrzymia produkcja skór jenocich w Chinach (Ślaska, 2010).

Wykres 5. Wyniki oceny pokroju tchórzcy
Fig. 5. Results of conformation evaluation of polecats

Rozkład wyników oceny fenotypu tchórzcy (wykres 5) był zbliżony do stwierdzonego u lisów pospolitych, tzn. największy procentowy udział ocenianych zwierząt był w klasach B+ i B. Stosunkowo korzystnym w pięcioletnim okresie badawczym okazał się 2012 r., w którym zwierzęta w klasie B+ stanowiły prawie sześćdziesiąt procent (58%), przy jednoczesnym bar-

dzo niskim 5% udziale zwierząt w najgorszej klasie C. W 2014 r. w Polsce oceną wartości użytkowej i hodowlanej były objęte tylko 2 fermy, na których hodowano tchórze. Tak mała liczba ferm tego gatunku prowadzi do wzrostu inbrodu. Od 1999 r. tchórz hodowlany został w Polsce objęty programem ochrony zasobów genetycznych (Krupiński, 2008).

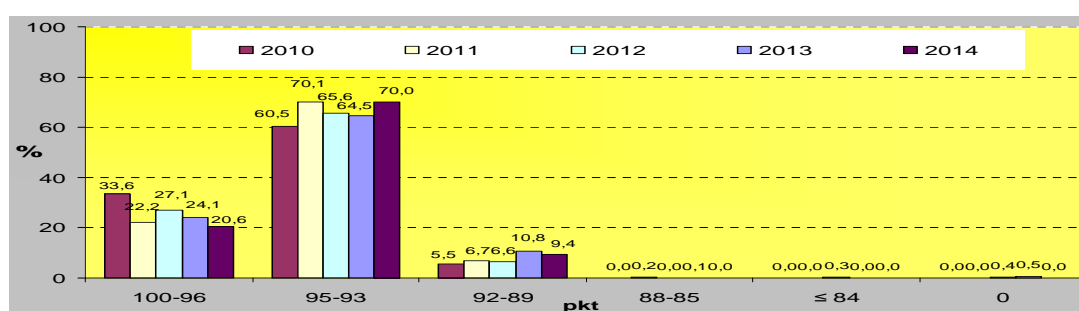

Wykres 6. Wyniki oceny pokroju szynszyli
Fig. 6. Results of conformation evaluation of chinchillas

Najniższe wyniki oceny pokroju spośród ocenianych zwierząt stwierdzono w przypadku szynszyli (wykres 6). Najwyższy procent zwierząt został oceniony poniżej 24 pkt.

Podczas oceny fenotypu szynszyla może uzyskać: za wielkość i budowę zwierzęcia – maks. 4 pkt, typ barwny – maks. 5 pkt, czystość barwy okrywy włosowej – maks. 9 pkt, jakość okrywy włosowej – maks. 9 pkt i pas brzuszny – maks. 3 pkt, co daje łącznie 30 pkt (Wzorzec szynszyli, 2012). Na światowym rynku futrzarskim obok skór noreczych, lisich czy jenocich,

coraz większe zainteresowanie budzą skóry szynszyli, których Polska jest znaczącym producentem na skalę europejską. Niestety, w ostatnich latach nasycenie rynku powoduje, że domy aukcyjne odmawiają przyjmowania tych skór. Zawiślak i in. (2014), porównując wyniki oceny fenotypu obu płci tych zwierząt między sobą stwierdzili, że samce wypadają lepiej pod względem typu barwnego i czystości okrywy włosowej. W przypadku pozostałych cech wyniki uzyskiwane przez obie płcie były na zbliżonym poziomie.

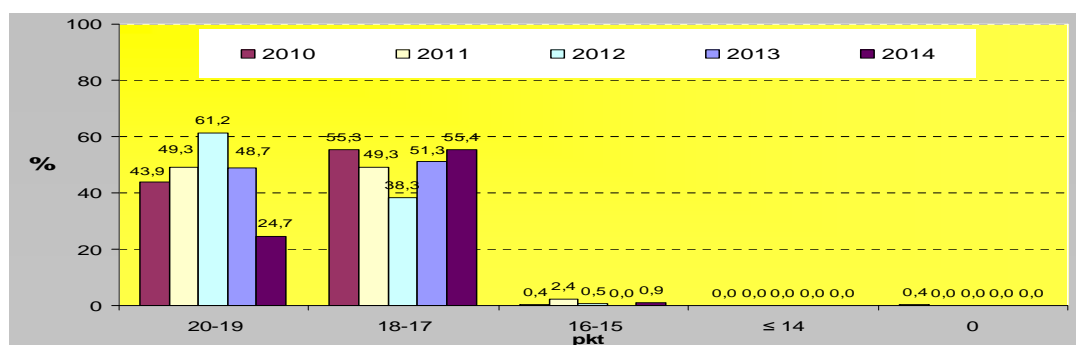

Wykres 7. Wyniki oceny pokroju królików
Fig. 7. Results of conformation evaluation of rabbits

W porównaniu do szynszyli bardziej korzystne wyniki oceny fenotypowej w badanym okresie (2010–2014) uzyskały króliki. Podczas oceny licencyjnej króliki mogą maksymalnie uzyskać 100 punktów (Wzorzec królików, 2000). Jak wynika z wykresu 7, udział procentowy ocen w klasie wybitnej (100–96 pkt) wahał się od 20,6 do 33,6%, natomiast w klasie bardzo dobrej (95–93 pkt) był najwyższy i sięgał nawet do 70,1%. W klasie dobrej (92–89 pkt) udział ocen stanowił od 5,5 do 10,8%, a w ostatnich trzech klasach udziały były bliskie zeru. W Polsce ponad 70% królików to mieszańce, a pozostale 30% – króliki rasowe (Kilar, 2010). Należy dodać, że króliki można użytkować w wielu kierunkach (mięso, skóry, wełna), jednak najbardziej opłacalna jest hodowla na mięso. Polska, mimo braku tradycji spożywania mięsa króliczego, jest zaliczana do światowych producentów tego gatunku mięsa w Europie (Pomianowski i in., 2014).

stałe 30% – króliki rasowe (Kilar, 2010). Należy dodać, że króliki można użytkować w wielu kierunkach (mięso, skóry, wełna), jednak najbardziej opłacalna jest hodowla na mięso. Polska, mimo braku tradycji spożywania mięsa króliczego, jest zaliczana do światowych producentów tego gatunku mięsa w Europie (Pomianowski i in., 2014).

W kraju od kilku lat można zaobserwować wzrost jego spożycia. W Europie najczęściej mięsa króliczego spożywają Włosi, bo aż 6 kg rocznie na jednego mieszkańca (Maj i in., 2008; Bielański i Kowalska, 2007).

Wykres 8. Wyniki oceny pokroju nutrii
Fig. 8. Results of conformation evaluation of coypus

Analiza wyników oceny nutrii (wykres 8) wykazała, że w porównaniu do pozostałych badanych gatunków zwierząt wypadły one najlepiej, tzn. największy procent ocenianych nutrii uzyskał prawie maksymalną punktację w dwóch najwyższych przedziałach punktowych, tj. 20–19 i 18–17 pkt (Wzorzec nutrii, 1999). W pozostałych, niższych przedziałach punktowych udział ocenianych zwierząt mieścił się w przedziale od 0 do 2,4%. Można więc stwierdzić, że w analizowanym okresie (2010–2014) fenotyp ocenianych nutrii był najbardziej zbliżony do obowiązującego wzorca.

Uzyskanie lepszych wyników ocen przez nutrie, w porównaniu do szynszyli czy królików wynika stąd, że w Polsce jest bardzo mało ferm, na których hoduje się nutrie. W 2014 r. były zaledwie 3 fermy objęte oceną, więc ho-

dowcy mogli bardzo dobrze skupić się na prawidłowo prowadzonej pracy hodowlanej. Zmniejszenie się z roku na rok liczebności populacji nutrii grenlandzkiej, standard oraz odmian barwnych, która obecnie nie przekracza kilkadziesiątu sztuk w każdej z odmian, spowodowało, że od 2007 r. Instytut Zootechniki, mając na uwadze możliwość upadku hodowli tego gatunku, objął nutrie programem ochrony zasobów genetycznych, jako zagrożone wyginięciem (Kowalska, 2010).

Na podstawie przeprowadzonej analizy można stwierdzić, że spośród mięsożernych zwierząt futerkowych najkorzystniejsze wyniki oceny zaobserwowano dla lisów polarnych, a najgorsze dla nerek. Wśród zwierząt roślinożernych najlepsze wyniki oceny uzyskały nutrie, a najłabsze szynszyle.

Literatura

- Bieleński P., Kowalska D. (2007). Króliki, OWH, Warszawa.
- Jakubczak A. (2007). Potencjalne możliwości prowadzenia pracy hodowlanej na fermach mięsożernych zwierząt futerkowych. *Hod. Zwierz. Futer.*, 28: 31–37.
- Jakubowski T. (2014). Norka fermowa a norka amerykańska dziko żyjąca. *Hod. Zwierz. Futer.*, 54: 19–23.
- KCHZ (2011–2015). *Hodowla Zwierząt Futerkowych*. Warszawa.
- Kilar J. (2010). Walory dietetyczne mięsa króliczego. *Uczelnia dla gospodarki – gospodarka dla uczelni*. Tom II, Krosno.
- Kowalska D. (2010). Nutrie – perspektywy hodowli. *Wiad. Zoot.*, 48, 1: 39–45.
- Krupiński J. (2008). Ochrona zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich w Polsce. *Wiad. Zoot.*, 46, 1: 1–10.
- Kubacki S., Łaski B., Zawiślak J., Kluczek S. (2010). Ocena pokroju nerek standard w latach 2003–2007. *BTN, Seria B*, 68: 47–56.
- Kuźniewicz J., Filistowicz A. (1999). *Chów i hodowla zwierząt futerkowych*. AR, Wrocław.
- Maj D., Bieniek J., Łapa P. (2008). Jakość mięsa królików rasy białej nowozelandzkiej i kalifornijskiej oraz ich mieszańców. *Med. Weter.*, 64 (3): 351–353.
- Pomianowski J.F., Chwastowska-Siwiecka I., Skiepkó N., Gugolek A. (2014). Mięso królicze w oczach konsumenta. *Wiad. Zoot.*, 52, 3: 25–32.
- Ślaska B. (2010). *Genomika strukturalna jenota*. Wyd. Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie.
- Tuczkowski K. (2015). Dwie pierwsze aukcje sezonu 2015/2016. *Hod. Zwierz. Futer.*, 66: 10–11.
- Wzorzec oceny fenotypu jenotów (2010). Krajowe Centrum Hodowli Zwierząt, Warszawa.
- Wzorzec oceny fenotypu królików (2000). Krajowe Centrum Hodowli Zwierząt, Warszawa.
- Wzorzec oceny fenotypu lisów polarnych (2010). Krajowe Centrum Hodowli Zwierząt, Warszawa.
- Wzorzec oceny fenotypu lisów pospolitych (2010). Krajowe Centrum Hodowli Zwierząt, Warszawa.
- Wzorzec oceny fenotypu nerek (2010). Krajowe Centrum Hodowli Zwierząt, Warszawa.
- Wzorzec oceny fenotypu nutrii (1999). Krajowe Centrum Hodowli Zwierząt, Warszawa.
- Wzorzec oceny fenotypu szynszyli (2012). Krajowe Centrum Hodowli Zwierząt, Warszawa.
- Wzorzec oceny fenotypu tchórzy (2010). Krajowe Centrum Hodowli Zwierząt, Warszawa.
- Zawiślak J., Świącicka N., Gulda D., Łaski B. (2009). Wyniki oceny pokroju lisów polarnych niebieskich na wybranych fermach zwierząt futerkowych w województwie kujawsko-pomorskim. *Zesz. Nauk.*, 252, UTP Bydgoszcz, Zootechnika, 37: 123–131.

Zawiaślak J., Święcicka N., Piwczyński D., Bernacka H. (2014). Influence of age, sex and evaluation year on on-formation traits of standard chinchilla. *Acta Sci. Pol., Zoot.*, 13 (1): 67–80.

RESULTS OF CONFORMATION EVALUATION OF FUR ANIMALS RAISED ON POLISH FARMS ASSESSED FOR PERFORMANCE AND BREEDING VALUE IN THE YEARS 2010–2014

Summary

The paper presents a comparative analysis of the results of phenotypic evaluation of fur animals assessed on breeding value and production value by the National Animal Breeding Centre in Warsaw in the years 2010–2014. Evaluation is a very important stage of breeding work on a farm. Among carnivorous fur animals arctic foxes received the highest scores and minks earned the lowest scores for the evaluation. Among herbivorous animals otters had the highest scores and chinchillas the lowest. It was found that the mass production of skins has a negative impact on the results of the conformation evaluation, as evidenced by the evaluation results for minks and chinchillas.

Key words: fur animals, evaluation of conformation

Fot. J. Zawiaślak